

פרשת שמות (תשפ"ב)

ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי וגם ראיתי את הלחץ (ג', ט')

הקשו המפרשים למה כפל כאן מה שכתב לעיל (ג', ז') ראה ראיתי את עני עמי ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו, והיינו שראה את הלחץ וגם שמע צעקתם. גם יש לדייק דלעיל כתיב שראה ואחר כך שמע וכאן כתיב ששמע הצעקה ואחר כך כתיב וגם ראיתי את הלחץ.

והנה, לעיל (ב', כ"ג) כתיב ויאנחו בני ישראל מן העבודה ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה, ומדייק האור החיים מלשון "מן העבודה", שהקב"ה שמע שבני ישראל היו צועקים מקושי העבודה אבל לא צעקו אל ה' שיושיעם, ואף על פי כן כתיב וירא אלוקים את בני ישראל וידע אלוקים, עכ"ד.

וזהו מה שאמר הקב"ה למשה רבינו בתחלת הדברים, ראה ראיתי את עני עמי וצעקתם שמעתי מפני נגשיו, דהיינו שלא היו צועקים אל ה' שיושיעם אלא מפני צער השעבוד, ומפני נוגשיהם דווקא ולא אל ה'. אבל עכשיו הם צועקים אלי וצריך אני להצילם מיד מצרים, ומדויק מלשון "ועתה", דהיינו רק עכשיו הם צועקים אלי, וגם מה שכתב צעקת בני ישראל באה אלי, כלומר שעתה הם צועקים אל הקב"ה מלבד הצעקה מן העבודה. (נ.מ.)

הבה נתחכמה לו (א', י')

איתא ברש"י, ורבותינו דרשו (שמות רבה ט', א') נתחכם למושיעו של ישראל לדונם במים, שכבר נשבע שלא יביא מבול לעולם, והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מביא אבל הוא מביא על אומה אחת. ובמדרש איתא עוד תשובה לדבריהם שעליהם אינו מביא אבל הם באים ונופלים בתוכו שנאמר בפרשת יתרו (י"ח, י"א) בדבר אשר זדו עליהם, בקדירה שבשלו בה נתבשלו. וצריך להבין למה צריך המדרש להביא שתי תירוצים לפרש טעות של המצרים בנוגע למים.

והנה, בספר מלוא העומר הקשה דבתחילה (א', ט"ו) אמר מלך מצרים, אם בן הוא והמיתן אותו ואם בת הוא וחיה, ופירש רש"י ותחיה ממילא, אבל לא חייבם לעשות משהו להחיותה. ואחר כך (א', כ"ב) אמר מלך מצרים לכל עמו לאמר כל הבן הילוד היאורה תשליכוה וכל הבת תחיון, דמשמע שיעשו פעולה להחיותה. ותירץ, דבגזירה ראשונה של מלך מצרים חשב פרעה שלא יענש, שהיה גוזר להרוג הילדים במעי אמן, כי טעה לומר שעל בן נח אין עונש על הריגת עוברים, וממילא על הנקבות שלא גזר להמיתן אין צורך גם להשתדל להחיותן. אבל בגזירה שניה של פרעה להשליך הזכרים ליאור, היה יודע שעל זה יענש, על כן השתדל לעשות באופן שלא יוכלו להענישו מדה כנגד מדה, לכן גזר והבת תחיון, דהיינו

אני לדודי

פרשת שמות (תשפ"ב)

שיעשו פעולה להחיותה. ואם כן אם יביא ה' מבול על מצרים היה צריך לשמור שהמים לא יציפו אלא את הזכרים ולא את הנקבות, והרי אין אפשרות להביא מבול רק על הזכרים ולא על הנקבות.

ולפי זה נבין את דברי המדרש ולמה הוצרך לב' טעמים, דיתרוץ ראשון שעל אומה אחת הוא מביא מועיל לגזירה ראשונה שאז לא הבדל בין זכרים לנקבות אלא שרצה להרוג הזכרים ולא הנקבות, אבל לא השתדל בקיומם, וממילא יכול לבוא המבול גם על הנקבות. מה שאין כן בגזירה שניה שצווה להשליך את הזכרים ליאור הוכרח מלך מצרים לצוות שישתדלו בטובת הנקבות, ואז משמים גם כן צריך להשגיח שלא יוזקו הנקבות ואי אפשר להביא עליהם מבול. על זה בא תירוץ השני שאין המבול צריך לבא אליהם אלא הם באים ונופלים לים, וזה היה כשרדפו אחרי בני ישראל, וברודפים לא היה נקבות, ופרע להם הקב"ה

מדה כנגד מדה. (בן לאשרי)